

Öllinger Péter Zoltán

A teremtés gondolata

Michelangelo parafrázis

szitanyomat 100x140 cm

Magyar Képzőművészeti Egyetem

Grafika Tanszék Képgrafika specializáció, 4. évfolyam

Témavezető:

Berentz Péter, DLA

Bevezetés

Munkáimban leginkább örökérvényű problémákkal foglalkozom, fontos számomra a gondolatiság. Negatív világunkkal ellentétben, alkotásaim pozitív üzenetet szándékoznak közvetíteni. Grafikáimon megjelenő lavírozott formák és felületek sejtelmes, olykor misztikus hatást válthatnak ki a nézőből. Egyszerre foglalkoztat a pillanatnyiség, és az állandó, az örökérvényűség. Ennek kettőségét leginkább a térben történő fények és árnyékok változásban igyekszem tettenérni és érzékeltetni.

A munkám ötlete a körmöcbányai művésztelepen született, ahol volt szerencsém novemberben eltölteni egy hetet. Ottlétemkor lenyűgözött a várost körülvevő természet és az azt beburkoló, olykor fel-fel szakadozó, vándorló sűrű köd, melyben volt hogy egyáltalán nem lehetett látni, volt hogy csak sejteni lehetett a környező dombok, erdők körvonalait.

Ebben, a misztikus hangulatot árasztó környezetben, a természetközeli élményben született meg bennem a téma, környezetünk, a teremtet világ megfogadásának folyamata. Elgondolkodtatott az ottlévő láthatatlan és a látható mezsdéje. Ennek megfogalmazásához hívtam segítségül Michelangelo Ádám teremtésének részletét, azt a pillanatot mielőtt Isten megérinti Ádám még élettelen kezét és életet lehel belé.¹

A láthatatlan

Az imago dei, hasonlóan az isteni ígéhez, eredendően spirituális, ezáltal nem látható. Amikor Isten megteremtette az embert saját „képmására és hasonlatosságára”, akkor ebben a mondatban a „képmás” nem látható képet jelöl, hanem egyfajta általános spirituális hasonmást. A hasonlatosság itt nem külső vizuális jegyeket jelent, hanem belső láthatatlan szellemi hasonlóságot. A kép maga eredetileg és elsődlegesen a reprezentált fogalom lényegét jelenti, ezáltal a szemünkkel megfigyelhető fizikai hasonlóság csak egy ebből származtatott, sőt roncsolt jelentés.²

George Berkeley szerint az idea mindig látható kép, így a belátható igazság válik a misztérium szavainak előkészítésévé. Edmund Burke számára is alapvetőbb és felkavaróbb lesz a

¹ László Gyula: Michelangelo: Ádám teremtése, p.125

² Mitchell: Iconology. Image, Text, Ideology, pp. 31–33

homályosság vagy az idea nélküli szavak fensége a tiszta és világos rendezettség szépségénél. A látható háttérbe szorul a láthatatlanhoz képest, miközben sem Berkeley, sem Burknél a fenséges nem kerül az emberi szférától végtelen távolságra. Náluk az ember számára a látvány és mentális kép nélküli szavak összetéveszthetetlen hatása közvetlen vallási vagy esztétikai élmény lesz.³

Michelangelo teremtéstörténet megközelítése

Michelangelo több tekintetben sem folytatja a megszokott képi hagyományt. Az egyik legszembetűnőbb különbség, az érintéssel történő megelevenítés. A Sixtus-kápolna freskóján az Atyaisten Ádám bal gyűrűsujjának megérintésével kelti életre az első embert. Ez a jelenet azonban nem szerepel a Bibliában. Itt a neoplatonista tanokat valló Michelangelo valószínűleg a Szentírás helyett egy, már az ókor óta jelenlévő axiómára hagyatkozik, miszerint egy bizonyos ideg a szívből a bal kéz gyűrűsujjába fut. Mindezt feltehetően az itáliai mester boncolási tanulmányai is igazolták. Így az anatómia segítségével mutatja be Michelangelo, ahogy az Atyaisten érintése egyből Ádám szívéig ér.⁴

Másrészről, kiemelendő az egyik legszembetűnőbb különbség a korábbi ábrázolásokhoz képest, hogy a Sixtus-kápolna mennyezetén Ádám nem a paradicsomban, életteli flórával és faunával körülvéve jelenik meg, itt nem az ember az, akit Isten végezetül a genezis folyamatának megkoronázásaként teremt meg. A még élettelen Ádám ernyedte teste egy kies, kopár űrben, egy még meg nem teremtett térben helyezkedik el. Ennél az ábrázolásmódnál Michelangelo Mózes első könyvének második teremtéstörténetére hagyatkozik:⁵

„Azon a napon, amikor az Úristen a földet és az eget megalkotta, nem volt a földön semmiféle vad bozót, és nem nőtt semmiféle mezei növény, mert az Úristen még nem adott esőt a földnek, s nem volt vele még ember sem, hogy a földet művelje.”⁶

³ Szécsényi Endre: A láthatatlan esztétikája, p.25

⁴ J.J. Bachofen: A mítosz és az ősi társadalom, p. 237

⁵ László Gyula: Michelangelo: Ádám teremtése, p.125

⁶ Biblia, Ószövetség és Újszövetségi Szentírás, Ter 2,4-7.18-24;3,20

Pályamunkám: A teremtés gondolata – Michelangelo parafrázis

Michelangelonál a teremtés végeredménye, egy látványos jelenség, aminek részese lehet a néző. A teremtés végeredménye látható, kézzelfogható, ez azonban a folyamat vége, közvetlen a megelevenülés előtti pillanat. Átiratomban engem a kezdet érdekel, a láthatatlan, a külső szemlélő számára nem egyértelmű, sőt a kívülálló előtt titokként felsejlő gondolat, a teremtés magja, megfogása, mely láthatatlan.

A munkámon a Sixtus-kápolna ikonikus részletéből az Atyaisten és Ádám keze jelenik meg. A kép csak halványan és csak egy bizonyos fénytörésben látható, ezért a nézőnek mozognia kell, úgy kell helyezkednie, hogy jó szögből szemlélhesse az első ránézésre akár homogén fekete illetve fehérnek tűnő felületen a halványan megcsillanó motívumot. A mozgás, keresés által lassan bontakozik ki a kép a néző előtt, így a teremtés folyamatának részese lehet a láthatatlan gondolattól az Atyaisten érintéséig. Így a néző beavatódik a titokba.

Grafikámon kettéosztottam a kompozíciót egy fekete és egy fehér felületre, melyre transzparens szitafestékekkel nyomtattam. Így a feketén és a fehérén a matt és a fényes váltakozó rajzolatából áll össze a kép. A matt feketén a még élettelen, meg nem teremtett Ádám ernyedte keze negatív formaként jelenik meg a fekete semmiben, a kavargó őskáoszban. A semmit jelképezi a minden fényt és színt elnyelő fekete felület. Ezzel szemben Isten keze fehér háttér előtt halványan ezüstösen ragyog. A fehér mint tiszta, isteni erő és egyben a fény, jelenik meg.⁷

Ezt a misztikus pillanatot a választott szita technikával is szeretném alátámasztani. A szitanyomataimnál egy saját magam által kifejlesztett tónusos, lavírozott technikát alkalmaztam, mely segítségével digitális beavatkozás nélkül, manuálisan egyetlen réteg nyomtatásával lehet tónusokat, átmeneteket elérni. Nagyobb felületeken alkalmazva kozmikus hatás valósítható meg.

⁷ <https://mek.oszk.hu/00100/00116/html/04.htm>

Összefoglaló

A munkám üzenete rávilágít arra, hogy egy esemény, egy történés nem egy időponthoz köthető, hanem egy folyamat gyümölcse, és az eredet sokszor legtöbbünk számára láthatatlan, vagy akár titok is maradhat örökre.

Irodalom:

Biblia, Ószövetség és Újszövetség Szentírás, Ter 2,4-7.18-24;3,20, Budapest 1976

J.J. Bachofen: *A mítosz és az ősi társadalom*, Fordította: Sarkadi János, Gondolat Könyvkiadó, 1978 Budapest

László Gyula: *Michelangelo: Ádám teremtése*, Vigilia 53. évfolyam 1988 február lapszám, Budapest

Mitchell, W. J. Thomas: *Iconology. Image, Text, Ideology*, The University of Chicago Press, 1968 Chicago

Plótinosz: *Az Egyről, a szellemről és a lélekről*. Válogatott írások. Ford. Horváth Judit és Perczel István. Európa, 1986 Budapest

Szécsényi Endre: *A Láthatatlan Esztétikája: George Berkeley És Edmund Burke A Nyelvről*, Holmi Online Internetes Kiadása 2005

<https://mek.oszk.hu/00100/00116/html/04.htm>